

(1) Poblet de Cerdanya agregat al mun. de Ger, 2 k. al N. d'aquest poble; CATorras, *Cerdanya*, p. 219.

MENCIONS ANT. 839: *Garexer*, Acte C. SdUrg. (ed. PPujol, n.º 157); 888: «in com. Cerdanie, Luz --- in eodem com. villa q. d. *Garexer*» (*MarcaH.*, 818, 45.10); 965: *Garrexer*, citat junt amb *Orús* i *Das* (Abadal, *Eixalada*, 195); 978: «in villa *Gerexei* —probablement err. per *-xer*—, afr. amb *Ger*» (*Cart. de Tavèrnoles*); 1077: «in presentia G. B. de Olorbde et G. M. de *Garexer* et J. F. cappellani de *Garexer* et A. C. de 10 Ger --- Sig. G. M. de *Garaxer*» (*Cart. Tavèrn.*, 167. 11); 2.^a meitat S. XIII: *Guarexer*, *Garexer* (Delcor, *Safarad* 1966, 32-35).

(2) Llogaret de l'Alt Berguedà, agre. a Guardiola de 15 Bagà, 10 k. al N.; al peu de Penyesaltes de Moixeró. PRON. Recordo oït *gréšə* a Bagà.

MENCIONS ANT. En diversos docs. es parla del Coll de *Gréixer* en relació amb Cerdanya, però no es refereix al llogaret del te. de Ger, sinó al Coll de Jou, 20 pel qual es baixa cap a la clotada berguedana de *Gréixer*. 815: Donació de Frèdol comte d'Urgell al mon. de St. Serni de Tavèrnoles: «usque in collo de *Palo* [coll del Pal, al peu de la Tosa] et in collo de *Garrexer* et usque in flumen Segor» (Villan., *Vi. Lit.*, 229.8f.); 25 855: *collo de Garrexer* (*Cart. Tavèrnoles*, considerat fals, 24.7); 938: *Garexere* (*Cat. Car.* II, 164.18, on no es distingeixen bé els dos *Gréixer*, però aquí és clarament el berguedà, perquè va junt amb *Ascarici* 'Escriu').

Les altres cites de *Cat. Car.* II (també en els «gesta» de 888) semblen totes aplicables al berguedà (162.20, 164.18, 172.20); 966: «in villa Adaz et pervenit usque in collum de *Garrexer* vel in monte Nigro», test. de Seniofred (Monsalv. I, 230.1; i SerraV., 35 *Pinós M.* III, 85); 983: «in valle Lilitense. Liledo, Meraneges, Merola, in loco q. d. *Garexer* alodes usque Regulela» (*MarcaH.*, 931.3); i 1011 context igual, amb grafia *Guarexer* (*MarcaH.*, 985.35). SerraV. (*Pinós Mtpl.* III, 217) en dóna moltes mencions des de 40 1255. 1359: quadra de *Guaraxer* (*CoDoACA* XII, 65); 1427: eccl. Stí. Andree de *Guarexer* (SerraV., *Pinós M.*, 217).

Rigoreixa. Parònim i compost de *Gréixer*, veí del 45 (2). En el camí de Bagà al coll del Pendís (i Cerd.), «a les 0h30, s'entra en la vall del riu de *Greixa* [el que baixa de *Gréixer*] i 0h45 es passa el riu pel Pont de *Rigoreixa*, bonic engorjat de penyalars» (CATorras, *Berguedà*, p. 309, amb bona foto); *řigurěšə* vaig oïr-hi 50 també (1925, 19.9).

Es el resultat de l'evolució fonètica del compost riu *Garéixer*: passant per la forma assimilada *řigurěšə*, reduïda a *řigurěšə*. En el simple *Garéixer*, que és la forma etimològica, la vocal *ə* ha caigut, com és normal 55 en l'ús oral del català, entre oclusiva i *r*: *vritat*, *presós* etc., mentre que la *o* no està subjecta a aquest accident, i per consegüent el compost *Rigoreixa* ha servat fins avui el testimoni de la *a* etim.: que hi fou tant en el *Gréixer* de Berguedà, com en el de Cer-

danya, on en dóna testimoni l'Acta de la SdUrg. de 839.

També del nom del riuet en tenim mencions ben antigues, que ens el presenten en la forma encara analítica: a. 949: «manso --- in ape. de *Bagadà*, de ipso *Rivo de Gareixer*» (SerraV., *Pinós M.* III, p. 79); 1337: «portaren lloses de *Rigoréixer* i de St. Marc, a obs de persolar el sòl i la volta» (de l'esgl. de Bagà. Serra, ib. III, 15).

ETIM. S'explica sense dificultat com compost basc GARÁI-SARE 'la cleda de dalt', 'la pleta alta', ben adequat a la situació de tots dos *Gréixer*: un, dalt de Ger, l'altre dalt de Bagà. Així el grup AIS es convertí en 60 *eix*, d'acord amb la fonètica hist. cat.: BASSIARE > *baissar* > *baixar*, FASCSE > *faix* > *feix*, cat. *lleixa* = oc. ant. *laissa*.

El mot basc *sare* significa bàsicament 'xarxa' en basc comú, però amb tendència a pendre el sentit de 'cleda, pleta'; així a la Sule és «red» però també «majada», tal com el cast. *redil* 'cleda' és derivat de *red*; més general en aquest sentit és el compost basc *sar-obe* o *saroi* (format amb *oe* 'jaç'); però el cast. arcaic i dialectal *sel* 'pleta' (*DECH* V, 194), sembla ser una lleu variant fonètica del mateix mot *sare*, del qual seria la resposta en ibèric.

Quant a *garai* és del basc general, i de sempre, amb el sentit de 'dalt', 'damunt', no sols amb caràcter adverbial, sinó també adjectiu significant superior.¹

30 Es degué accentuar, en el basc antic de Cerdanya, GARÁISARE, que donava *Garéixer*, amb inobjectable evolució, tal com encara ho porten l'Acte de 839, i les altres mencions citades.

Descartem altres pistes errònies. *Garai* significa també 'graner' en parlars bascos, però és un mot tardà, manllevat del ll. vg. GRANARIUM (amb la -N- esvaïda, i transposició de la -R- i de la -I-). És, doncs, per una mera convergència casual que s'assembla a *Gréixer* un NL *Garaixe* «hórreo agregado al caserío» por Jesús de Larrea (*Anuario de Eusko-Folklore* XII, 1912, fasc. II), format damunt el llatínisme provinent de GRANARIUM. Tampoc hi té sinó una insignificant aproximació un nom aquità *Gerexso* (*Congrés de Tours Fr.*, p. 359), que vol relacionar-hi el fantàstic aficionat Pericay (*Hist. del Nordeste desde la Ling.*, 38): és clar que GER- només podia donar *ger-* no pas *Gar-*; i tampoc hi lliga el nostre *AR*.

A la forma de *Rigoréixer* s'acosta el nom d'una *Font de Mingoreixes* que vaig recollir a l'Alt Pallars, te. de Jou (*DECat* II, 1036b17). Però també serà semblança casual: compost amb *greixes* 'créixens', var. molt estesa en el nom català d'aquesta herba, tan copiosa vora les fonts: probablement alteració de *mil-greixes*, amb *milg-* > *ming-* com en *mangrana* MILLEGRANA. D'altra banda «Al *Greixar* de Vallezébèra» en doc. de 1280 (referent a aquesta alta vall andorrana) (*Cart. d'Andorra* I, 317.9f): és accentuat *-ár* i mer col·lectiu d'un lloc on abunden els créixens.

¹ D'on l'ample ús en la toponímia basca, des d'antic: molt repetit en els noms de les «bustalzas» de